

עיתון התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 276

וישב - חנוכה תשע"ג

"וישב יעקב" (לו, א)

נאמר ברש"י: בקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רגזו של יוסף.

מה פשר הלשון "קפץ עליו רגזו של יוסף", הלא "קפיצה" היא לשון דילוג וזריזות, ומה ענינה לכאן?

אומר רבי מרדכי זרוקר בספר "תכלת מרדכי": יעקב השתוקק והתאווה "לישב בשלוה", דהינו לזכות ליום שבו "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א, כא), שאז לא יהיה עוד שעבוד מלכויות ויוכלו ישראל לעבוד את ה' בשלוה ובנחת. וכך כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פרק יב הלכה ד): "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם, ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינשאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמח, אלא כדי שיהיו פנוין בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא".

אולם יש סדר לבריאה, ויש זמנים ומועדים למאורעותיה ומקריה, ומכיון שמן השמים נגזרו על ישראל גלויות ושעבודים, הרי גאולתם לא תבוא לפני שימלאו ימיהם של כל אותם גלויות ושעבודים. אולם כשראה הקב"ה עד כמה מתאוה יעקב "לישב בשלוה" ולזכות לגאולה השלמה, שאז יוכל לעבדו בשלוה ונחת, מה עשה? "קפץ עליו רגזו של יוסף", זרזו והקדים את מקרהו של יוסף, שממנו התחילה השתלשלות המאורעות שהביאה לשעבוד מצרים, ובעקבות זאת תזרזו ותקדם הגאולה השלמה, כי בא מועד.

"וישנאו אתו... ויקנאו בו אחיו" (לו, ד-יא)

תחלה "וישנאו אתו" ולבסוף "ויקנאו בו אחיו", מה השתנה בינתיים שהשנאה פנתה את מקומה לקנאה? אומר ה"בן איש חי" בספרו "אדרת אליהו": התורה מספרת לנו מה היתה סיבת השנאה: "ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אתו". ולכאורה, במה אשם הבן שהאב אוהב אותו יותר מאחיו? לכל היותר זהו חסרון באב, אבל בודאי אין זה חסרון בבן עצמו! יתר על כן, הלא התורה בעצמה מגלה לנו כי הסיבה לאהבתו הגדולה של יוסף אצל אביו היתה "כי בן זקנים הוא לו", ואם כך בודאי אין מקום לשנאה!

התשובה היא, שהם סברו שחביבותו הגדולה של יוסף בעיני אביהם איננה משום היותו בן זקונים, שאם כן הרי יש בן זקונים קטן יותר - בנימין, ומדוע אותו אין אביהם אוהב יותר משאר אחיו. על כרחך שלא זו הסבה, אלא יש סבה אחרת לגמרי: יוסף מוציא את דבתם רעה אל אביהם ועל ידי כך הוא צד את לבו וקונה את אהבתו. ומשום כך שנאו את יוסף שנאה גדולה.

לאחר מכן מספר להם יוסף על חלמו: "והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי". כשראו האחים כי הם נדמים בעיניו כקש וגבבא, הגביר הדבר עוד יותר את שנאתם אליו: "ויוספו עוד שנא אתו", ומדוע? "על חלמתיו" - בגלל החלום על האלומות, אשר הוסיף שנאה לשנאה שכבר שנאוהו "ועל דבריו" - על הדבה שהוא מוציא עליהם אצל אביו.

אלא שאחר כך בא החלום השני: "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי". עתה נוכחו לדעת שאין הוא מחשיבם לאלומות קש אלא לכוכבי שמים, אם כן, מה שהביא את דבתם רעה אל אביהם, אין זה מכיון שהוא מבטלם לגמרי והם אינם נחשבים בעיניו כלל. לא כן הדבר, שהרי הוא מחשיבם ככוכבים מאירים וזוהרים, אלא שעם כל מעלתם הוא סבור שהוא עולה עליהם. כאשר אדם סבור שאחיו אנשי מעלה הם, וכל 'חסרונו' הוא בכך שהוא סבור כי הוא נעלה מאחיו, אין זו סיבה לשנאה אלא לקנאה, ולכן "ויקנאו בו אחיו".

"ויוסיפו עוד שנא אתו על חלמתיו ועל דבריו" (לו, ח)

כאשר מספר יוסף לאחיו את דבר החלום הראשון אודות האלומות בשדה, אשר השתחוו לאלומתו, אמרו לו אחיו: "המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו" (שם) ושנאתם כלפיו התגברה, ואלו כאשר הוא מספר על החלום השני שבו השמש, הירח ואחד עשר הכוכבים משתחווים לו, אומר הפסוק (שם יא) "ויקנאו בו אחיו". ונשאלת השאלה מדוע החלום הראשון לא גרם לקנאה, אלא רק לשנאה, ואלו החלום השני גורם לכך?

משיב על כך ה"בית הלוי" שבין החלומות קיים הבדל. בעוד החלום הראשון עוסק באלומות ובחיתים המסמלים שמצבו הכלכלי של יוסף יהיה טוב משל

"ואת שלום הצאן", לך ובדק שאין הם אוכלים אבר מן החי.

"והשיבני דבר" נאמר לגבי גלוי עריות, כפי שנאמר בגמרא (גטין ב, ע"ב) "אין דבר שבערוה פחות משנים" שהמקור לכך הוא מדרשת "דבר דבר מממון".

"ועתה לכו ונהרגו" (לז, כ)

אחי יוסף הלכו לשכם לרעות הצאן, ויעקב אבינו מבקש מיוסף ללכת לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן. כשהאחים ראו אותו מרחוק, התישבו לדון אותו בדין תורה ופסקו את דינו למוות. מדוע?

מצינו בזה כמה הסברים: רבי יהונתן אייבשיץ באר, שהם דנו אותו מדין מורד במלכות. הואיל ויהודה היה מלך, וכאן יוסף רוצה להיות המלך, אם כן הוא מורד במלכות שעונשו מיתה.

ובספר 'פרשת דרכים' באר, שהשבטים החשיבו את עצמם כיהודים ואלו יוסף החשיב אותם לבני נח, ולכן אמר לאביהם שהם אוכלים אבר מן החי.

מה הכונה שאכלו אבר מן החי?

הם באמת שחטו את הבהמה, אלא שהבהמה עדין פרכסה, והדין הוא שליהודי מתר לאכול מפרכסת. לעומת זאת לבני נח הדבר אסור. והואיל וסבר יוסף שלפני מתן תורה יש להם דין של בני נח, ועל כל פנים מחויבים הם בחומרות של בני נח, ממילא נאסר עליהם לאכל בהמה מפרכסת, וכשספר זאת לאביהם, בעצם הוא אמר שהם חייבים מיתה. לכן דנו אותו השבטים מדין רודף.

וכי תימא, הרי אח פסול לעדות, ולא נתן היה להרוג את האחים על פי עדותו של יוסף, ואם כן מה בכלל היתה הבעיה?

התשובה היא, שכן נח נהרג על ידי קרובים. לכן פסקו את דינו למיתה, מדין רודף.

"ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח" (לט, ב)

פשט הדברים הוא, שמאחר והקב"ה היה עם יוסף, הוא זכה להיות איש מצליח, הברכה שרתה במעשה ידיו, ובשל כך הוא זכה למצוא חן בעיני אדוניו פוטיפר.

אולם משמעות נוספת טמונה בכתוב, שאותה נבין לפי מה שאומרים העולם בשם ה'חפץ חיים', שהנה יש לשאול על נוסח ברכת החודש; מדוע מבקשים בברכת החודש פעמים על יראת שמים, בפעם הראשונה: "חיים של יראת שמים ויראת חטא", ולאחר מכן "חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים"?

אלא, שלאחר הבקשה הראשונה של יראת שמים, אנו מוסיפים ומבקשים: "חיים של עשר וכבוד", ומי שרוצה עושר, חייב לחזור ולבקש שוב ושוב שיזכה ליראת שמים!

לפי זה הסבר הפסוק הוא, שעל אף היות יוסף "איש מצליח", לא גרע הדבר מיראת השמים שבו, אלא

אחיו והם ישתחו לו, עוסק השני בענינים רוחניים ושמימיים של שמים ומזלות, אשר בהם יעלה יוסף על אחיו שישתחו לו.

כששומעים אחי יוסף שהם עתידים לבוא ולבקש מיוסף אכל, הם אינם מקנאים בו, שכן אם הוא עשיר יותר מהם, אין הדבר מחייב את היותו חכם יותר או צדיק גדול יותר! פתגם ידוע אומר: אם לך יש מליון, ולי אין, הכיס והארנק שלי יקנאו בכיס ובארנק שלך... אולם אני אינני מקנא, שכן אותו מליון איננו הופך אותך לחכם גדול יותר.

אמנם חלום זה הוסיף בלבם שנאה כלפי אחיהם על כך שהוא מגיע להתגאות בפניהם, אך סיבה לקנאה לא היתה בו כלל וכלל.

יהודי אחד רצה לרכוש מכונית, אבל אשתו התנגדה בנמוק שהדבר יעורר את קנאתם של הבריות והיא חוששת מעין הרע. כשלא הגיעו לעמק השובה החליטו שהבעל ילך לאדם גדול שיכריע בדבר. פנה האיש לרב שטינמן שליט"א ושטח בפניו את צדדי הענין. הוא ציין את התועלת הרבה שתהיה לו מן הרכב, ומנגד ספר כי האשה חוששת מקנאתם של הבריות.

שאלו הרב שטינמן שליט"א: "אתה יודע את הש"ס בעל פה?"

השיב האיש: "לא".

- "ומסכת אחת אתה יודע בעל פה?"

- "לא".

- "ופרק אחד?"

- "גם לא".

פנה אליו רבי אהרן לייב שליט"א ואמר לו: "אם כך, אתה יכול לקנות מכונית, ותאמר לאשתך שאין לה מה לחשוש לקנאתם של הבריות. אם גם פרק אחד אינך יודע בעל פה, במה יקנאו בך?!"

"ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם... ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר"... (לז, יג-יד)

לכאורה קיימת בפסוקים אלו כפילות: תחילה אומר יעקב "לכה ואשלחך אליהם", ובפסוק הבא מופיעה שוב בקשתו: "לך נא ראה את שלום אחיך".

אולם, מבאר ה"פנינים יקרים" שאין זו חזרה, אלא יוסף הביא את דיבת אחיו לפני יעקב בשלשה ענינים: אבר מן החי, גנוי בני השפחות, ועריות. כפי שאומר רש"י (שם, ב): "כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודים על העריות".

משום כך אמר יעקב ליוסף: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני דבר", כשבדברים אלו הוא רומז לו על שלשת הענינים הללו:

"לך נא ראה את שלום אחיך", אלו בני השפחות שעליך לראות אם אין מציקים להם.

אדרבה - "ויהי ה' את יוסף", וכפי שמבאר רש"י (שם),
ג: שם השם היה שגור בפיו תדיר.

**"אין שר בית הסהר ראה את כל מאומה בידו באשר ה'
אתו" (לט, כג)**

רבי **רפאל הלוי** זצ"ל, בנו של **הרב מבריסק**, ספר כי
כאשר ברחו לווילנא בשנת ת"ש, שאל אביו על פסוק
זה: הפסוק מדגיש, ששר בית הסהר לא ראה כל דבר
רע אצל יוסף, באשר ה' אתו. והרי לאמיתו של דבר, כל
עצם ישיבתו של יוסף בבית האסורים היתה מחמת
עלילה, ולא היה בידו של יוסף כל עון, ומדוע, אפוא,
נזקק לסייעתא דשמיא מיוחדת, כדי שלא יראו בו עון
ופשע?

אלא - אמר **הרב מבריסק** - רואים מזה, כי לולי
הסייעתא דשמיא המיוחדת שהיתה לו, שהיה ה' אתו,
כבר היה שר בית הסהר מוצא עוולות חדשות לטפול על
יוסף בכל צעד ושעל. רק "באשר ה' אתו", לא טפל עליו
שר בית הסהר עלילות שוא להתאנות לו.

חנוכה

נאמר במגילת אנטיוכוס: בואו ונעלה עליהם ונבטל
מעליהם הברית אשר כרת להם אלוקים, שבת, ראש
חודש, ומילה.

הקשה **הרב הקדוש מהרי"ד מבעלז זיע"א**: מדוע גזרו
דוקא על שלושה דברים אלו והסבירו כי שלושה דברים
אלו יש בהם אופנים של היתר, דהיינו, שבת - פיקוח
נפש דוחה שבת. מילה - מי שמתו אחיו מחמת מילה
פטור מלימול. חודש - אם לא באו השליחים גם כן
מקודש החודש ולמרות שלא היתה עדות.

לכן באו היוונים וגזרו דוקא על שלושה דברים אלו כי
חשבו שאם יש בדברים אלו היתרים יהיה להם יותר
קל, אך בני ישראל לא הלכו אחרי היתרים.
וגם אחרי הניצחון היה להם היתר להדליק בשמן טמא
שהרי טומאה הותרה בציבור, ואף על פי כן החמירו על
עצמם לקיים את המצוה רק בשמן טהור, ולכן נעשה
להם הנס בשמן.

ונראה שכונתו היא להראות שגם היצר הרע הולך בדרך
זו, תמיד מראה לנו על דברים מסויימים שבהם יש
אופנים של היתר ומנסה לפתות אותנו להקל ולהתיר
וע"י זה למצוא פתח לדברים חמורים יותר.

**אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו
לוקח שמן להדליק** (שולחן ערוך או"ח הלכות חנוכה
סימן תרע"א)

לכאורה קשה להבין מדוע מצות נר חנוכה שונה יותר
מכל המצוות, שאם אין לו כסף הוא פטור, כי אונס
רחמנא פטריה, ואילו בחנוכה חייבו לחזר על הפתחים.
ותירץ ה"אבני נזר", כי בכל המצוות אם יש לו מחשבה
טובה לעשות את המצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו
הכתוב כאילו קיים את המצוה. כלומר, המחשבה
מועילה לו כאילו עשה את המצוה בתוך החדר בשבילו

ולעצמו. אבל את ענין פרסומי ניסא אי אפשר לעשות
במחשבה, שהרי יהיה מה שיהיה, לאחרים לא יתפרסם
הנס, ולכן פה חייב למכור מלבושיו ולקנות נר
חנוכה (**אוצר מרגליות**).

חודש, שבת, מילה

בספר "**אוצרותיהם של צדיקים**" מביא בשם הגאון רבי
צבי הירש פרידלינג ז"ל: על דבר פליאתו מדוע אנו
מדליקים בחנוכה נרות לזכר הנס שנעשה בפח השמן,
הלא היונים גזרו לבטל מישראל חודש, שבת ומילה
ולמצוות אלו אין אנו עושים שום זכר?

הנה כבר הביא באיזה ספר ששמע בשם גדול אחד
דבנרות שאנו מדליקים טמון רמז לשלושת המצוות
הנ"ל. דהנה הנרות בכללם הם ארבעים וארבע, ושבת
היא היום השביעי, מילה ביום השמיני, חודש הוא
אחרי כ"ט יום. כ"ט ועוד ח' ועוד ז' הם מ"ד.

על המלחמות

באחד מימי חנוכה תשכ"ו הופיע הרב **מרן הגאון רבי
יוסף שלמה כהנמן זצ"ל** במושב יסודות, כדי להשתתף
בשמחה חנוכת הבית של בית הכנסת המקומי. כיון
שנתבד לשאת דברי ברכה לכבוד המאורע, שילב בדבריו
רעיונות מענייני דיומא, והסביר בין השאר את נוסח
ההודאה שאומרים בתפילה ובברכת המזון "על הניסים
ועל הנפלאות ועל המלחמות".

הוא שאל בפליאה כאיש משתומם: מהו שאנו מודים
על המלחמות, וכי אוהבי מדון אנחנו, ועל חרבנו נחיה,
ששמחים כביכול על שזימן לנו ה' מלחמות, וכי לא
מתאים יותר שנודה על הנצחונות שבהם מיגרנו את
האויב?

והשיב להודות על הנצחון - עדיין מוקדם מידי. הלא
המלחמה ביונים היתה מלחמה רוחנית בעיקרה.
מלחמת הקדושה נגד הטומאה, והנצחון הסופי לא
יהיה אלא בעת שיבוא משיח צדקנו... אפס, בינתיים
מודים אנו על עצם הדבר שאנו נלחמים על כך שבכל
המצבים הקשים ביותר שהטומאה מאיימת להשתלט
ולכבוש הכל יהודים אינם נכנעים אלא מלחמים בעוז
על יהדותם... (**הרב מפוניבז' חלק ג' עמוד ע"א**)

מוסר השכל מהנרות

מנרות חנוכה יש לו לאדם ללמוד מוסר שלא יתייאש
גם כשהוא נמצא במצב גרוע מאד. גם אם יתדרדר
למצבים חמורים ונדמה לו שהעולם חשך בעדו, אף על
פי כן יתחזק באמונה ויאמין באמונה שלמה שהכל מה'
יתברך והכל לטובתו ואז יאיר לו ה' יתברך. וזאת
לומדים אנו מנרות החנוכה. שהרי ידוע שסוף החודש
הוא זמן פחות מובחר מתחילת החודש. לילה,
מהשקיעה עד חצות הוא זמן תגבורת הדינים, והמקום
הפחות מובחר בעולם הוא למטה מעשרה ועל דרך
שאמרו ז"ל (סוכה דף ה' ע"א) מעולם לא ירדה שכינה
למטה מעשרה. הצד הפחות מובחר הוא צד שמאל.

אחיזה בראשו, מישהו אוחז בו וסובבו. אכן כך, מישהו מריץ פה את התהליכים האלו, מישהו במרום מנווט אותם. הוא הדין בכל מאורעותינו, ובפרט בזמננו, ערב הגאולה השלימה, הנצחיות. מן השמים מובילים כאן מהלך, ואנו נקלעים לתוכו כלתוך מערבולת, ומכל זה תצמח הישועה, והסביבון שלנו ינוח על האות הזוכה במהרה. (חפץ חיים)

בימי מתתיהו בן יוחנן

כ"ק האדמו"ר מויזניץ, ה"אמרי חיים" אומר: היונים גזרו לבטל מצוות שבת חודש ומילה. ובחסד עליון גברו עליהם החשמונאים ונצחום.

בימי מתתיהו בן יוחנן גימטריה 1099, בדיוק כגימטריה של **שבת חדש מילה**.

ולזכרון הנס אנו מדליקים נרות חנוכה ומזמרים "מזמור שיר חנוכה" הראשי תיבות כמו הראשי תיבות של מילה שבת חדש.

אנה ה' כי אני עבדך

הרה"ק רבי אשר מקרלין זצ"ל תבע מהאברכים קבלת עול בעבדות הבורא. ופעם, בשיחת הדרכה פתח פיו במשל.

הצאר ניקוליי הודיע, שבעוד ימים מספר יערוך ביקורת בגדוד פלוני. מובן שהתכונה היתה רבה. הכל כבסו וגהצו מדיהם, צחצחו מגפיהם והבריקו כפתוריהם, והכינו אמתחותיהם וציודם, לעמוד הכן במסדר.

היה שם חייל, שהתמכר לשתייה לשכרה. משלא היה בידו כסף לשלם, משכן את ציודו, חפץ אחר חפץ, עד שאמתחתו התרוקנה. לפתע הגיעה הידיעה: הצאר עומד להגיע, על כולם להתיצב במסדר! לבש החייל את מדיו, חגר חרבו, ועמד לכתף את אמתחתו – והיא ריקה! מה עשה, מהר ומלא אותה בתבן, גדשה וכתפה על שכמו. התיצב בשורה עם חבריו. הגיע הצאר, ועבר על פני המסדר. סקר את החיילים, ולפתע קרא לאותו חייל. הורהו לפתו את אמתחתו – והתבן נתגלה.

מובן שהחייל קיבל ענשו, וגם מפקדיו לא נוקו... סיים הרבי: כסבורים אתם שניקוליי נחון ברוח הקודש? ודאי שלא... אלא מה, הוא ראה שהחייל עומד זקוף מידי והבין שהמשא לא מכביד על שכמו... (הגש"פ באהלי צדיקים, מתוך ישע אהרן, שצט)

והנה נר חנוכה מדליקים דוקא בסוף החודש וזמן הדלקת הנרות הוא בלילה, והנחתן למטה מעשרה ובצד שמאל. כל זה בא להורות לאדם שאין להתיאש אלא להתחזק באמונה גם כשהחושך יכסה ארץ, בכל זאת יאיר לנו ה' ברוב רחמיו וחסדיו, ובחמלתו נושע במהרה. (נר ישראל, חלק ג' חנוכה. קבלתי מהרב בן ציון סנה)

משחק הסביבון

מקור המנהג של "דריידל", לפי שבימים ההם בזמן הזה, בעת שגזרו היוונים על ישראל שלא לעסוק בתורה, למדו חכמי ישראל, עם בניהם תורה שבעל פה באגודה אחת. משראו זאת היוונים עמדו וגזרו, שלא יתאספו אגודות אגודות. אמרו חכמים לרמות את אויביהם והתאספו ללמוד תורה באגודה אחת, ואספו ילדי ישראל ללמוד תורה מפייהם, ובעת שבאו האויבים לראות את מעשיהם הפסיקו מלימודיהם ועשו עצמם כמשחקים בסביבון, ובזאת נחו מאויביהם. ולזכר אותו הנס קבעו לשחק בו, שהיא שעמדה לנו, שלא תשתכח תורה מישראל. (עבודת עבד)

מנהג ישראל שבחנוכה משחקים בסביבון, שסובבים מלמעלה בסביבון שעל השלחן, ובפורים סובבים ברעשן שסובבים מלמטה באוויר. איתא בספר **נחלת יעקב**, על פי מה המובא בספר הקדוש **קדושת לוי**, שבחנוכה בהדלקת הנרות אנו אומרים ויהי נועם וכו' ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו'. מכיון שהנס היה על ידי פעולה מהתחתונים, שיצאו למלחמה וניצחו, וזהו "ומעשה ידינו כוננה עלינו וכו'. אבל בפורים לא עשו ישראל שום פעולה, אלא התפללו וביקשו רחמים, שקיבץ מרדכי את כל היהודים ויזעק זעקה גדולה ומרה עד שמע ה' את תפילתם ובפרט תפילת תינוקות של בית רבן כדאיתא במדרש. ועל פי זה יובן מנהג ישראל, שבחנוכה סובבין על השולחן שעומד בארבע רגליו על הארץ, לרמוז על מעשי התחתונים, מה שאין כן בפורים סובבים עם הרעשן באוויר, שלא היה שם רק רחמי שמים, ולא שום פעולה ממשיות וגשמיות. (כנסת ישראל)

מצב העולם הזה מזכיר כל כך הסביבון, הוא חג במהירות רבה, מסתובב כאחוז טרוף, אבל יש לו ידית

